Prislovno določilo kraja/prostora, izraženo s predložno zvezo – poljsko-slovenska kontrastivna analiza

*Maria Wtorkowska**

Izvleček

V prispevku predstavimo kontrastivno analizo prislovnega določila kraja/prostora, izraženega s predložno zvezo in z različnimi pomeni: lokativnim, direktivnim, ablativnim, perlativnim in distributivnim v poljščini in slovenščini. Na osnovi oblikovnega izražanja prislovnega določila kraja/prostora s pomenom mesto, ciljno mesto, izhodiščno mesto, pot in razmeščenost v sodobni poljščini bomo določili, katere kategorije so pri tem v sistemu izražanja omenjenih krajevnih/prostorskih pomenov v slovenščini relevantne. Opozorimo tudi na pomenske omejitve samostalnikov znotraj predložnih zvez o določenem krajevno-prostorskem pomenu, na razlike v vezavi med predlogom in samostalnikom v obeh jezikih ob glagolih premikanja in/ali nepremikanja, posebej pa bomo izpostavili primere rabe različnih predlogov ter odsotnost njihovih ekvivalentov, prim. ***nad*** + I – ***ob*** + L: *Mieszkam* ***nad morzem*** – *Živim* ***ob morju***, ***nad*** + A – ***na*** + A: *Jedziemy* ***nad morze*** – *Gremo* ***na morje***, ***pod*** + A: *Jedziemy* ***pod Warszawę*** – *Gremo* ***v okolico/v bližino Varšave***, ***pod*** + I – ***pri*** + L: *Otwock leży* ***pod Warszawą*** – *Otwock leži* ***pri Varšavi***, ali ***poza*** + A: *Jadę* ***poza miasto***.

Ključne besede: prislovno določilo kraja/prostora, vezava, stavčni člen, skladnja

* Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, mariazofia.wtorkowska@ff.uni-lj.si.

Abstract – repositional phrases as adjuncts of place/space – Polish-Slovene contrastive analysis

This article provides a contrastive analysis of Polish and Slovene adjuncts of place/space that take the form of prepositional phrases, used with motion and/or non-motion verbs, and convey various meanings: locative, directive, ablative, perlative and distributive. Based on the formal properties of these place/space adjuncts with the meanings of location, goal/direction (of motion), source/origin (of motion), path and distribution in modern Polish, it is then determined which categories are relevant for the expression of said place/space meanings in Slovene. Attention is also drawn to the semantic restrictions of nouns within prepositional phrases of certain locative-spatial meanings, and to the differences in preposition–noun case government between the two languages. Special attention is paid to examples of various prepositional usages and the absence of their equivalents, e.g. ***nad*** + I – ***ob*** + L: *Mieszkam* ***nad morzem*** – *Živim* ***ob morju***., ***nad*** + A – ***na*** + A: *Jedziemy* ***nad morze*** – *Gremo* ***na morje***, ***pod*** + A: *Jedziemy* ***pod Warszawę*** – *Gremo* ***v okolico/v bližino Varšave***, ***pod*** + I – ***pri*** + L: *Otwock leży* ***pod Warszawą*** – *Otwock leži* ***pri Varšavi***, or ***poza*** + A: *Jadę* ***poza miasto***.

Keywords: adjuncts of place/space, case government/rection, sentence elements, syntax

1 Uvod

Prislovno določilo (polj. *okolicznik*) je stavčni člen,[1] ki označuje okoliščine dejanja ali stanja. Veže se torej predvsem z glagolom, pa tudi s pridevnikom in prislovom. Prislovno določilo praviloma ni odvisno od povedka, predstavlja torej neobvezno dopolnitev informacije, ki je v stavku. Izraženo je lahko s prislovom, kar je najpogostejša skladenjska funkcija teh besed, npr. *tutaj* ‚tukaj‘,

1 V poljščini ločimo pet stavčnih členov: osebek (polj. *podmiot*), povedek (polj. *orzeczenie*), prilastek (polj. *przydawka*), predmet (polj. *dopełnienie*) in prislovno določilo (polj. *okolicznik*). Toporišič (2000: 557), podobno Smolej (2011: 59–71) in Pavlin (2006: 55), navaja sedem stavčnih členov. Poleg naštetih dodaja še povedkovo določilo (polj. *orzecznik*) in povedkov prilastek (polj. *określenie predykatywne*), in sicer kot nesamostojna stavčna člena. Prvega v poljščini obravnavamo kot del zloženega glagolsko-imenskega povedka (polj. *orzeczenie słowno-imienne*), ki je sestavljen iz vezi oz. kopule (polj. *łącznik*) in povedkovega določila (polj. *orzecznik*). Slednji lahko nastopi v vlogi imenskega povedka (polj. *orzeczenie imienne*) tudi samostojno ob izpustu kopule, prim. *Brat (był)* ***chory*** ‚Brat je bil bolan‘, *Zosia zawsze (jest)* ***pierwsza*** ‚Zosia je vedno prva‘, *Wstęp (jest)* ***wolny*** ‚Vstop je prost‘. Povedkov prilastek (polj. *określenie predykatywne*) je stavčni člen, ki se v stavku lahko nanaša obenem na samostalnik v vlogi osebka ali predmeta in tudi na glagol v vlogi povedka, prim. *Dziecko,* ***chore****, drżało z zimna* ‚Otrok, bolan, je drhtel od mraza‘. Lahko torej trdimo, da (1.) je v vlogi določila samostalnika, torej nastopa kot prilastek: *dziecko* ‚otrok‘ ← jakie? ‚kakšen?‘ *chore* ‚bolan‘; in (2.) je v predikacijski vlogi, ker ga lahko razvijemo v samostojni stavek ob glagolu *biti*: *Dziecko jest chore i drży z zimna* ‚Otrok je bolan in drhti od mraza‘.

tam ‚tam', ali s predložno zvezo, npr. *w mieście* ‚v mestu', *do kina* ‚v kino', *na lotnisku* ‚na letališču' (Nagórko 2011; Strutyński 1998: 312; Jodłowski 1976: 91–97; Štefanova, Łaciak 1969: 184–188; Toporišič 2000: 619; Smolej 2011; Pavlin 2006: 32–42). Kot samostojni stavčni člen, ne pa prilastek ali predmet, je bilo prislovno določilo določeno zadnje, v drugi polovici 19. stoletja, zahvaljujoč delom S. Gruszczyńskega, A. Małeckega, A. Krasnowolskega. V svoji zgodovini nastanka je imelo tudi več poimenovanj[2] (Podracki 1997: 85). Prislovno določilo je lahko določilo glagola (*mówić* ***głośno*** ‚govoriti glasno'), pridevnika (***bardzo*** *wysoki* ‚zelo visok') ali drugega prislovnega določila (***niezwykle*** *starannie* ‚neobičajno prizadevno'), ki označuje značilnosti procesov, lastnosti in njihovih spremljajočih okoliščin. Z nadredno besedo je v primičnem odnosu (polj. *związek przynależności*) ali pa nastopa v mešanem razmerju. Slednje nastopi le takrat, ko ima prislovno določilo obliko predložne zveze: med predlogom in samostalnikom je vezava, med predložno zvezo in jedrom pa primik. Kot podredni stavčni člen ima prislovno določilo v razmerju do glagola, pridevnika in prislova iste funkcije kot prilastek v razmerju do samostalnika. Označuje lastnosti besed, na katere se nanaša, kaže različne okoliščine, v katerih potekajo procesi ali v katerih obstajajo določene značilnosti. Prislovna določila se lahko nanašajo na kraj ali način poteka dejanja, na njegov cilj, pogoj za njegov zaključek, čas njegovega trajanja ipd. Najpogosteje, na primer v osnovno- in srednješolskih učbenikih, ločimo od pet do osem vrst prislovnega določila: kraja, časa, načina, vzroka, namena, posledice, pogoja in dopuščanja, najbolj bogate pa so klasifikacije Klemensiewicza (1953: 48–56) – 11 tipov prislovnega določila: polj. *okolicznik miejsca* (prislovno določilo kraja, prostora): *byłem za granicą* ‚bil sem v tujini', *czasu* (časa): *zadzwonił* ***pod koniec stycznia*** ‚poklical je konec januarja', *sposobu* (načina): *mówiła* ***szeptem*** ‚govorila je šepetaje', *akcesoryjny/okoliczności towarzyszących*: *kula leciała* ***ze świstem*** ‚krogla je poletela z žvižgom',[3] *względu* (ozira): *przedstawienie było* ***formalnie*** *doskonałe* ‚predstava je bila formalno/glede na formo/obliko popolna', *miary* (mere): *czekał* ***chwilę*** ‚čakal je trenutek', *przyczyny* (vzroka): *drżeć* ***z zimna*** ‚drhteti od mraza', *celu* (namena): *biegam* ***dla zdrowia*** ‚tečem za zdravje', *warunku* (pogoja): ***bez pracy*** *nie ma kołaczy* ‚brez dela ni jela', *przyzwolenia* (dopuščanja): ***mimo deszczu*** *poszliśmy na spacer* ‚kljub dežju smo šli na sprehod', *skutku* (izida/posledice): *opaliłam się* ***na czerwono*** ‚osončila sem se rdeče', *uczył się* ***na same***

2 Prislovno določilo so v poljskih delih prej največkrat imenovali: *okoliczność*, *przedmiot przysłówkowy*, *określenie przysłówkowe*, *wyrazy okolicznościowe*, *określenie okoliczności* in končno *okolicznik*.

3 Gre za prislovno določilo »spremljajočih okoliščin«, po katerem se sprašujemo z vprašalnico: *wśród jakich okoliczności?* ‚v kakšnih okoliščinah?'.

piątki ‚učil se za same petke', in Jodłowskega, ki poudarja, da pomenska delitev prislovnih določil ni enostavna (1976: 91–96), 14 tipov prislovnega določila, razen že naštetih še: *kierunku*: *płynął* ***w kierunku południowym*** ‚plul je v južno smer',[4] *stadium*: ***w końcu*** *nadszedł dzień odjazdu* ‚končno je prišel dan odhoda',[5] *niewspółmierności treści*: ***wbrew logice*** *kazali rozłożyć książki na półkach* ‚proti logiki so kazali postaviti knjige na police'.[6] Podobno Toporišič (2000: 619–627) loči več vrst prislovnega določila z različnimi pomeni: prostor (kraj): ***pod mizo*** *je predla mačka*, količina prostora oz. poti (prostorske razsežnosti): *hiša* ***ni daleč***, čas: ***danes*** *je lep dan*, količina časa (časovne razsežnosti): ***zmeraj*** *je živel sam*, način: *spi* ***na trebuhu***, primera: *poje kot slavček*,[7] sredstvo in orodje: *hodi* ***ob palici***, *na delo se vozimo* ***z vlakom***,[8] mera: *ta človek je* ***popolnoma*** *zanesljiv*, izid (posledica): *delal je* ***do onemoglosti***, *spremenil se je* ***do nespoznatnosti***, vršilec glagolskega dejanja: *nisi preganjan* ***od vseh***, *bili smo naprošeni* ***z več strani***,[9] ozir: *to je* ***tehnično*** *nemogoče*, vzrok: ***od veselja*** *se je jokal*, namen: *šel je* ***po opravkih***, pogoj: ***brez truda*** *ni kruha*, dopuščanje: ***kljub slabemu vremenu*** *se je na zborovanju zbralo veliko ljudi*.

V prispevku bomo podrobno predstavili prislovno določilo kraja/prostora, ki je izraženo s predložno zvezo in upoveduje različne konceptualizacije mesta, ciljnega mesta, izhodiščnega mesta, tudi poti in razmeščenosti. Jezikovno stanje v poljščini bomo primerjali s stanjem v slovenščini z namenom določiti njune medsebojne podobnosti in razlike v izražanju različnih pomenov in slovničnih kategorij. Jezika bomo protistavili na sinhroni ravni. Rezultati take kontrastivne analize so nedvomno zelo pomembni in uporabni v procesu poučevanja tujega jezika.

V večini poljskih in slovenskih prislovnih določil kraja/prostora so mesto, ciljno mesto, izhodiščno mesto, pot in razmeščenost navadno izraženi z različnimi

4 Gre za prislovno določilo smeri.

5 Gre za prislovno določilo količine časa (časovne razsežnosti).

6 Gre za prislovno določilo »neskladja vsebine«. V slovenščini bi mu lahko v določenih primerih ustrezalo prislovno določilo dopuščanja, prim. *Pameti na kljub se je kopal v ledeno mrzli vodi* (Toporišič 2000: 627).

7 V poljščini so tovrstni primeri vključeni kot posebni v prislovno določilo načina, prim. *Lało* ***jak z cebra*** ‚Lilo je kot iz škafa', *Spał* ***jak zabity*** ‚Spal je kot ubiti', *Leci* ***jak strzała*** ‚Leti kot strela' (prim. Klemensiewicz 1953: 51, Jodłowski 1976: 93).

8 V poljščini bi to lahko bilo prislovno določilo načina oz. spremljajočih okoliščin.

9 V poljščini bi v prvem primeru šlo za bližnji predmet: *Nie jesteś prześladowany* (przez kogo?) ***przez wszystkich – Wszyscy*** *cię nie prześladują*; v drugem pa za prislovno določilo kraja oz. smeri: *Byliśmy proszeni* (skąd?) ***z wielu stron***.

skloni, tj. fleksijskimi morfemi oz. končnicami, in predlogom,[10] prim. polj. *Jestem **w** pracy*, *Idę **do** pracy*, *Jadę **do** lekarza*, *Byłam **u** lekarza*, *Wracam **ze** szkoły* – sl. *Sem **v** službi*, *Grem **v** službo*, *Grem **k** zdravniku*, *Bil sem **pri** zdravniku*, *Vračam se **iz** šole*. Za poljščino in slovenščino so relevantni naslednji prostorski pomeni (prim. Weinsberg 1973; Toporišič 2000: 619–620):

- **lokativni pomen** ali pomen **mesto** z vprašalnico ***gdzie?*** – ***kje?***, ki se pojavlja ob glagolih nepremikanja;
- **adlativni** oz. **direktivni pomen** ali pomen **ciljno mesto** z vprašalnico ***dokąd?*** – ***kam?***, ki se pojavlja ob glagolih premikanja;
- **ablativni pomen** ali pomen **izhodiščno mesto** z vprašalnico ***skąd?*** – ***od kod?***, ki se pojavlja ob glagolih premikanja;
- **perlativni pomen** oz. pomen **pot** z vprašalnico ***którędy?*** – ***kod?***, ki se pojavlja ob glagolih premikanja;
- **distributivni pomen** ali pomen **razmeščenost** z vprašalnicama ***gdzie?*** – ***kje?***, ki se pojavlja ob glagolih nepremikanja, in ***którędy?*** – ***kod?***, ki se pojavlja ob glagolih premikanja.

Poljščina in slovenščina znotraj krajevno-prostorskih pomenov oblikovno razlikujeta tri različne podpomene glede na orientacijo oziroma orientatorja, glede na katerega je izraženo stanje oz. premikanje: 1. **v notranjosti** orientatorja, na primer lokativno: *w garażu* – *v garaži*; 2. **na površini** orientatorja, na primer direktivno: *na stół* – *na mizo*; 3. **v bližini** orientatorja, na primer ablativno: *sprzed domu* – *izpred hiše*. Poleg tega tako v poljščini kot v slovenščini pri prislovnem določilu kraja/prostora, ki izraža stanje v bližini oziroma gibanje v bližino orientatorja, razlikujemo dve podskupini pomenov glede na natančnost položaja glede na orientatorja: 3a. **splošna bližina**, tj. bližina brez natančnejše določitve glede na orietatorja: *przy dworcu* – *ob postaji*; 3b. **specifična oz. določena bližina**, tj. bližina z natančnejšo določitvijo glede na orientatorja: *przed/za drzwiami* – *pred/za vrati* (prednja/zadnja stran orientatorja). Omeniti je treba, da je za večino tukaj obravnavanih predlogov značilna polisemija, zato jih tudi najdemo v več analiziranih skupinah.

10 Praviloma bomo pri analizi prislovnih določil kraja/prostora, izraženih s predložnimi zvezami, upoštevali samo »prave« predloge, »nepravih« pa ne, saj se ti v protistavljenih jezikih pojavljajo tudi kot prislovi, prim. *Mieszkali **blisko kościoła*** ‚Živeli so **blizu cerkve**‘, ***Obok** naszego **domu** była budka telefoniczna* ‚**Zraven** naše **hiše** je bila telefonska govorilnica‘.

2 Mesto (lokativni pomen: inesivni, superesivni, adesivni)

Prislovno določilo prostora/kraja s pomenom **mesto** (**lokativni** pomen) in njegovimi podpomeni (**inesivni**, **superesivni**, **adesivni** pomen) označuje kraj/prostor, kjer poteka dejanje ali se dogaja stanje, in se pojavlja ob glagolih, ki ne kažejo premikanja, npr. *być* ‚biti', *znajdować się* ‚nahajati se', *odbywać się* ‚potekati', *dziać się* ‚dogajati se', *mieszkać* ‚živeti, stanovati' itd. Po njem se vprašamo z vprašalnico ***gdzie?*** – ***kje?***. Izraženo je s pomočjo prislovov ter predložnih zvez.

2.1 Inesivni pomen (tj. položaj »v notranjosti«)

V poljščini in v slovenščini se inesivni pomen (mesto znotraj česa) izraža s predlogom ***w(e)***[11] – ***v*** ter veže z **mestnikom**: *Uczę się* ***w szkole*** ‚Učim se **v šoli**', *Jabłka leżą* ***w koszyku*** ‚Jabolka ležijo **v košarici**', *Jestem* ***w lesie*** ‚Sem **v gozdu**', *Klucze brzęczały* ***w torebce*** ‚Ključi so žvenketali **v torbici**'.

Predlog ***w(e)*** – ***v*** se – kadar sporoča, da oseba ali stvar zavzema del prostora, območja ali površine, ki jo označuje objekt/predmet, o katerem se govori – nahaja pred večino samostalnikov, poimenovanj držav, krajev, celin in gorskih verig, npr. *byłem/jestem/będę* ‚sem bil/sem/bom' *w Słowenii* ‚v Sloveniji'; *w Krakowie* ‚v Krakovu', *w Lublanie* ‚v Ljubljani', *w Europie* ‚v Evropi', *w Tatrach* ‚v Tatrah', *w Alpach* ‚v Alpah'.

Besedne zveze s predlogom ***u***, ki ga slovenščina v pisani obliki ne pozna, se v poljščini vežejo z **rodilnikom** samostalnikov s kategorijo oseba, ki označujejo (a) **gostitelja** ali (b) **osebo določenega poklica, položaja, funkcije**. Tovrstne predložne zveze se uporablja za izražanje pomena, da se kdo ali kaj nahaja v prostoru, ki pripada določeni osebi, torej ‚pri kom doma', ali v prostoru, kjer ta oseba opravlja svoj poklic ali funkcijo, torej ‚pri kom v njegovem delovnem prostoru'. V slovenščini se v isti funkciji uporablja predlog ***pri***, ki se veže z **mestnikom**, ampak nima inesivnega pomena, temveč adesivni, tj. ‚v splošni

11 Variantnost oblik predloga *w* ali *we* (podobno tudi drugih predlogov, ki se končajo na soglasnik, tako nesestavljenih: *bez(e)*, *nad(e)*, *od(e)*, *pod(e)*, *przed(e)*, *przez(e)*, *z(e)* kot sestavljenih: *spod(e)*, *znad(e)*) je fonetično pogojena z vzglasjem besede, ki nastopa po predlogu. Če se vzglasje besede začne s soglasniškim sklopom, bo običajno nastopil predlog s samoglasnikom *we* zaradi lažje izgovarjave predložne zveze kot celote, saj se predlog kot proklitika, beseda brez samostojnega naglasa, nasloni na besedo, nastopajočo po njem, prim. ***w Wa****rszawie*, ampak ***we Wr****ocławiu*. Obstajajo odstopanja od tega pravila, primerjaj možnosti izgovarjave predložne zveze *we czwartek* in *w czwartek* ‚v četrtek' z edino možnostjo *we wtorek* ‚v torek'.

bližini', prim. (a) *Živeli smo **pri teti*** ‚*Mieszkaliśmy **u cioci*** (= v tetini hiši/v tetinem stanovanju)', *Prenočila sem **pri prijateljici*** ‚Przenocowałam **u koleżanki** (= v prijateljičini hiši/v prijateljičinem stanovanju)'; (b) *Bil sem **pri zdravniku*** ‚*Byłem **u lekarza*** (= v zdravnikovi ordinaciji)', *Bil sem **pri čevljarju*** ‚Byłem **u szewca** (= v čevljarjevi delavnici)'.

Tabela 1: Inesivni pomen »v notranjosti«

Inesivni pomen **»v notranjosti«**	
poljščina	slovenščina
w(e) + L	***v*** + L
*Jestem **w mieście**.* *Mieszkam **we Wrocławiu**.* *Pracuje **w fabryce**.*	*Sem **v mestu**.* *Živim **v Vroclavu**.* *Dela **v tovarni**.*
u + G	~~***pri*** + L~~
*Jestem **u przyjaciółki**.* *Byłem **u lekarza, u krawcowej**.*	~~*Sem **pri prijateljici**.*~~ ~~*Bil sem **pri zdravniku, pri živilji**.*~~

2.2 Superesivni pomen (tj. položaj »na površini«)

V poljščini in slovenščini se superesivni pomen (stanje v položaju, ko se kaj neposredno dotika zgornje strani česa: *na stole stoi szklanka – na mizi stoji kozarec*; površina, kjer se dogaja dejanje: *na polu dojrzewa żyto – na polju zori žito*; stanje v položaju, ko se kaj dotika površine: *obraz wisi na ścianie – slika visi na steni*) izraža s predlogom ***na*** in se veže z **mestnikom**: *Mieszkam **na wsi*** ‚Živim **na vasi**', *Mecz odbywa się **na stadionie*** ‚Tekma poteka **na stadionu**', *Czekam **na przystanku autobusowym*** ‚Čakam **na avtobusni postaji**', *Jestem **na strychu*** ‚Sem **na podstrešju**'.

Predlog ***na*** s samostalnikom v **mestniku** se navadno uporabi pri poimenovanjih gorskih vrhov, otokov, polotokov, predelov mest in tudi pri poimenovanjih nekaterih administrativnih regij ali geografskih pokrajin in nekaterih držav, npr. *Stanęliśmy **na Giewoncie*** ‚Stali smo **na Giewontu** (vrh gore)', *Byłam **na Krecie*** ‚Bila sem **na Kreti** (otok)', *Byliśmy **na Helu*** ‚Bili smo **na Helu** (polotok)', *Mieszkam **na Mokotowie/na Grochowie*** ‚Živim **na Mokotovu/na Grochovu** (predel mesta)', *Mieszkam **na Śląsku*** ‚Živim **v Šleziji** (regija)'.

Izbor predloga ***w(e)*** – ***v*** ali ***na*** v predložni zvezi z lokativnim pomenom je odvisen od tega, ali prislovno določilo označuje prostor, ki je zaprt ali odprt.

Konstrukcija ***w(e)* + mestnik** se običajno nanaša na **zaprt prostor**, npr. *w szkole* ‚v šoli', *w sklepie* ‚v trgovini', *w kościele* ‚v cerkvi', *w budynku* ‚v stavbi', konstrukcija ***na* + mestnik** pa se v glavnem nanaša na **odprt prostor**, npr. *na stadionie* ‚na stadionu', *na tarasie* ‚na terasi', *na ulicy* ‚na ulici', *na lotnisku* ‚na letališču', vendar obstajajo tudi izjeme. Včasih se državo ali kraj dojema kot zaprti prostor v obeh jezikih, npr. *jestem* ***w Lublanie*** – *sem* ***v Ljubljani***, *jestem* ***we Włoszech*** – *sem* ***v Italiji***, drugič pa kot odprto površino, območje, prim. *sem* ***na Madžarskem*** – *jestem* ***na Węgrzech***, lahko tudi različno v obeh jezikih, glede na samostalniško ali pridevniško obliko poimenovanja, prim. ***na Poljskem*** – *w Polsce*, ***na Češkem*** – *w Czechach*, ***na Hrvaškem*** – *w Chorwacji*, ***na Kitajskem*** – *w Chinach*, ali pa redkeje z možnostjo uporabe obeh predlogov v poljščini: ***na/w Słowacji*** – *na Slovaškem*, ***na/w Ukrainie*** – *v Ukrajini*.

V primerih, ko ima poimenovanje regije obliko pridevnika, uporabljenega kot samostalnik (posamostaljeni pridevnik), torej samostojno, ne v vlogi določila jedra, ohranja končnico srednjega spola, torej ***-em*** (podobno kot geografska poimenovanja krajev tipa *Zakopane – w Zakopan-em*), zapisuje se z veliko začetnico in se v poljščini veže s predlogom ***w(e)***, npr. *Łódzkie, Mazowieckie, Podkarpackie*: ***W Łódzkiem*** *zanotowano ostatnio wzrost zachorowań na grypę.* ***W Podkarpackiem*** *jutro duży mróz.*[12] *V slovenščini imamo podobna poimenovanja* tipa *Primorska*, *Dolenjska*, *Štajerska*, *Gorenjska*, ampak se jih v lokativnem pomenu uporablja s predlogom ***na****:* ***Na Primorskem*** *veliko piha*, *Bila sem* ***na Gorenjskem***, *Maribor je* ***na Štajerskem***, ***Na Dolenjskem*** *je lepo*.

Tabela 2: Superesivni pomen »na površini«

Superesivni pomen **»na površini«**	
poljščina	slovenščina
na + L	***na*** + L
Jestem ***na lotnisku***.	*Sem* ***na letališču***.
Szklanka stoi ***na stole***.	*Kozarec stoji* ***na mizi***.
Mieszkam ***na Pradze***.	*Stanujem* ***na Viču***.

12 Ob njih pogosteje slišimo oblike s končnico pridevniško-zaimenske sklanjatve **-im/-ym**, ki se zapišejo z malo začetnico in so uporabljene pridevniško kot posledica skrajšanja besednih zvez, torej z izpustitvijo jedra: **w** (województwie) **wielkopolskim**, **zachodniopomorskim**, **mazowieckim**, **w** (regionie) **śląskim**.

2.3 Adesivni pomen (tj. položaj »v bližini«)

2.3.1 Adesivni pomen (tj. položaj »v splošni bližini«)

Splošno bližino, torej bližino brez natančnejše določitve glede na orientatorja, v poljščini izražajo besedne zveze s predlogi ***u***, ***przy***, ***koło***, ***nad***, ***pod***, v slovenščini pa ***pri***, ***ob***.[13]

Besedne zveze s poljskim predlogom ***u*** lahko, enako kot besedne zveze s predlogi ***przy*** – ***pri*** (v slovenščini tudi ***ob***) v obeh jezikih, izražajo tudi splošno prostorsko bližino določenemu predmetu, npr.

- polj. predlog ***u*** + G – sl. predlog ***ob*** + L: *Rozmawiali* ***u wejścia do hotelu*** ‚Pogovarjali so se ob vhodu v hotel', *Wioska leżała* ***u podnóża góry*** ‚Vasica je ležala ob vznožju gore';
- polj. predlog ***przy*** + L – sl. predloga ***pri***, ***ob*** + L za izražanje stanja v položaju, ko je kaj v neposredni bližini česa ali kraja, kjer se dogaja dejanje: *Autobus zatrzymuje się* ***przy dworcu kolejowym*** ‚Avtobus ustavlja **ob železniški postaji**', *Szafka stoi* ***przy łóżku*** ‚Omarica stoji **ob postelji**', *Siedzimy* ***przy stole*** ‚Sedimo **pri mizi**', *Poczekam na ciebie* ***przy kasie*** ‚Počakam te **pri blagajni**'; včasih v omenjenem pomenu predloga ***pri*** – ***przy*** nastopa slovenski predlog ***na*** in poljski predlog ***w***, prim. ***Na vratih*** *se je prikazal poštar* – ***W drzwiach*** *ukazał się listonosz*;
- polj. predlog ***koło*** + G – sl. predloga ***ob***, ***pri*** + L: ***Koło domu*** *mamy ogródek* ‚**Ob/Pri hiši** imamo vrtiček', ***Koło płotu*** *rośnie trawa* ‚**Ob ograji** raste trava'.

V funkciji lokativnega prislovnega določila kraja (adesivni podpomen, ki izraža splošno bližino) nastopajo tudi konstrukcije predloga ***nad*** s samostalnikom v orodniku, ki označuje **poimenovanja voda**; v slovenščini najdemo tukaj zveze s predlogom ***ob***, ki se veže z mestnikom: polj. predlog ***nad*** + I, sl. ***ob*** + L: *Mieszkam* ***nad jeziorem***, ***nad morzem***, ***nad rzeką*** ‚Živim ob jezeru, ob morju, ob reki', *Warszawa leży* ***nad Wisłą*** ‚Varšava leži ob Visli', *Gdańsk leży* ***nad Bałtykiem*** ‚Gdansk leži ob Baltiku'.[14]

13 Poljski predlog ***obok*** in slovenska predloga ***zraven***, ***poleg*** nastopajo tudi kot prislovi, zato tukaj niso obravnavani.

14 V slovenščini najdemo poimenovanja krajev s predlogom ***nad***, ki se veže z orodnikom, npr. *Poljane nad Škofjo Loko*, *Šentvid nad Ljubljano*, in kaže višji položaj kraja (npr. vasi, manjšega mesta) v splošni (neposredni) bližini česa drugega (običajno večjega mesta), čeprav v tem pomenu danes pogosteje najdemo predlog ***pri***, ki se uporabi za izražanje stanja v položaju, ko je kaj (npr. vas, manjše mesto) v neposredni bližini česa drugega (običajno večejega kraja), prim. *Šentvid pri Stični*, *Šentvid pri Ljubljani*. V tovrstnih poimenovanjih je predložna zveza določilo samostalniškega jedra, torej nastopa v funkciji prilastka, ne pa prislovnega določila kraja.

V konstrukcijah predloga ***pod*** za izražanje nižjega položaja v bližini česa, ki se veže s samostalnikom v orodniku in označuje **krajevna imena**, imamo v slovenščini v tem pomenu predlog ***pri***, ki se veže z mestnikom: *Otwock leży* ***pod Warszawą*** ‚Otwock leži **pri Varšavi**‘, *Król Jan Sobieski odniósł zwycięstwo* ***pod Wiedniem*** ‚Kralj Jan Sobieski je zmagal v bitki **pri Dunaju**‘.[15]

Tabela 3: Adesivni pomen »v splošni (neposredni) bližini«

Adesivni pomen **»v splošni (neposredni) bližini«**	
poljščina	slovenščina
u + G	***pri*** + L
Jestem ***u przyjaciółki***.	*Sem* ***pri prijateljici***.
Byłem ***u lekarza, u krawcowej***.	*Bil sem* ***pri zdravniku, pri šivilji***.
u + G	***ob*** + L
Dziecko siedziało ***u stóp matki***.	*Otrok je sedel* ***ob materinih nogah***.
przy + L	***ob/pri*** + L
Drzewa rosną ***przy drodze***.	*Drevesa rastejo* ***ob cesti***.
Spotkamy się ***przy poczcie, przy sklepie***.	*Dobimo se* ***pri pošti, pri trgovini***.
nad + I	***ob*** + L
Mieszkam ***nad rzeką, nad morzem, nad potokiem***.	*Živim* ***ob reki, ob morju, ob potoku***.
Mieszkam ***nad Wartą***.	*Stanujem* ***ob Savi***.
pod + I	***pri*** + L
Mieszkam ***pod Warszawą***.	*Živim/stanujem* ***pri Varšavi***.
koło + G	***ob/pri*** + L
Koło domu *mamy ogródek.*	***Ob/Pri hiši*** *imamo vrtiček.*

2.3.2 Adesivni pomen (tj. položaj »v določeni bližini«, ki jo opredeljuje stran orientatorja)

Prostorsko bližino določenemu predmetu oz. orientatorju, ki jo opredeljuje stran orientatorja, izražajo tako v poljščini kot tudi v slovenščini konstrukcije z naslednjimi predlogi: ***przed – pred***, ***za***, ***nad***, ***pod***, ***(po)między***, ***wśród – med***, ***poza***. Ponazorimo s primeri:

15 Sicer SSKJ podaja primer s predlogom ***pod***: *boji pod Moskvo*, vendar so v splošni rabi v obravnavanem pomenu pogostejše besedne zveze s predlogom ***pri***.

- polj. predlog ***przed(e)*** – sl. predlog ***pred*** se vežeta z **orodnikom** in kažeta položaj na sprednji strani česa, ne da bi obstajal neposreden dotik (sprednja stran orientatorja): ***Przed bramą*** *muzeum zatrzymali się turyści* ‚**Pred vhodom** v muzej so se ustavili turisti', *Zosia czesze się* ***przed lustrem*** ‚Zosia se češe **pred ogledalom**';
- polj. in sl. predlog ***za*** se v obeh jezikih veže z **orodnikom** in uporablja za izražanje položaja na drugi, zadnji strani česa, ne da bi obstajal neposreden dotik (zadnja stran orientatorja): ***Za ścianą*** *mieszkają sąsiedzi* ‚**Za steno** stanujejo sosedje', ***Za lasem*** *jest nasze pole* ‚**Za gozdom** je naše polje', *Byłem* ***za granicą*** ‚Bil sem v tujini';
- polj. in sl. predlog ***nad*** se veže z **orodnikom** in uporablja za izražanje položaja na zgornji strani česa, ne da bi obstajal neposreden dotik (zgornja stran orientatorja): *Lampa wisi* ***nad stołem*** ‚Luč visi **nad mizo**', *Lekarz pochylił się* ***nad łóżkiem*** *chorego* ‚Zdravnik se je sklonil **nad** bolnikovo **posteljo**';
- polj. in sl. predlog ***pod*** se veže z **orodnikom** in uporablja za izražanje položaja na spodnji strani česa (spodnja stran orientatorja): a) ne da bi obstajal neposreden dotik: *Kot siedzi* ***pod stołem*** ‚Mačka sedi **pod mizo**', ***Pod drzewem*** *leżą jabłka* ‚**Pod drevesom** ležijo jabolka'; b) tako da obstaja neposreden dotik: *Poduszkę ma* ***pod głową*** ‚Vzglavnik ima **pod glavo**', *Leżeć* ***pod kołdrą*** ‚Ležati **pod odejo**';
- predlog ***pod*** lahko v poljščini uporabimo tudi v pomenu bolj konkretne, določene bližine, in sicer za izražanje stanja v nižjem položaju v bližini česa, na sprednji strani lokalizatorja ali za dosege takega položaja, torej sinonimično s predlogom ***przed***, npr. *Czekam* ***pod/przed blokiem*** ‚Čakam **pred blokom**', *Stoję* ***pod/przed sklepem*** ‚Stojim **pred trgovino**', celo v primeru, ko pride do tesnega stika; v slovenščini takrat uporabimo predlog ***ob***, npr. *Stać* ***pod ścianą, pod murem*** ‚Stati **ob steni, ob zidu**';
- polj. predlog ***(po)między*** – sl. predlog ***med*** se veže z **orodnikom** in uporablja za izražanje stanja v položaju, omejenem z dvema mejnima točkama (med orientatorjema): *Trzymał bagaż* ***między kolanami*** ‚Prtljago je držal **med koleni/med kolenoma**', *Córka siedziała* ***między rodzicami*** ‚Hči je sedela **med starši/med staršema**', *Miasto leży* ***między brzegiem morza a pasmem gór*** ‚Mesto leži **med obalo in gorsko verigo**';
- polj. predlog ***pośród/(w)śród***, ki mu odgovarja sl. predlog ***med***, se veže z **rodilnikom** in izraža stanje v položaju, omejenem z več mejnimi točkami oz. kaže kraj, prostor med drugimi predmeti ali osebami (med orientatorji): ***Wśród bagaży*** *była też i moja walizka* ‚**Med prtljago** je bil tudi moj kovček', ***Pośród książek*** *znalazłem list* ‚**Med knjigami** sem našel pismo';

- polj. predlog ***poza*** v lokativnem pomenu sporoča, da se kdo ali kaj nahaja zunaj določenega območja, veže se z **orodnikom** in kaže položaj na zunanji strani česa, v slovenščini pa nima ustreznika v obliki »pravega« predloga: *Byli **poza domem*** ‚Bili so zunaj hiše', *Jesteśmy **poza miastem*** ‚Smo zunaj mesta', *Przebywa **poza krajem***.'Prebiva zunaj države'.[16]

Tabela 4: Adesivni pomen »v določeni bližini«

Adesivni pomen **»v določeni bližini«**	
poljščina	slovenščina
przed + I	***pred*** + I
*Czekam **przed wejściem**.*	*Čakam **pred vhodom**.*
za + I	***za*** + I
*Stoję **za drzwiami**.*	*Stojim **za vrati**.*
nad + I	***nad*** + I
*Lampa wisi **nad stołem**.*	*Luč visi **nad mizo**.*
pod + I	***pod*** + I
*Kot leży **pod łóżkiem**.*	*Mačka leži **pod posteljo**.*
pod + I	***pred*** + I
*Czekam **pod blokiem**.* *Stoję **pod drzwiami**.*	*Čakam **pred blokom**.* *Stojim **pred vrati**.*
pod + I	***ob*** + L
*Stoję **pod ścianą, pod murem**.*	*Stojim **ob steni, ob zidu**.*
(po)między + I	***med*** + I
*Dziecko siedzi **między rodzicami**.* *List jest **między książkami**.*	*Otrok sedi **med starši**.* *Pismo je **med knjigami**.*
(w)śród/pośród + G	***med*** + I
*Dom stoi **wśród drzew**.*	*Hiša stoji **med drevesi**.*
poza + I	/
*Jestem **poza domem, poza miastem**.*	*Sem **zunaj hiše, zunaj/izven mesta**.*

16 Razen tovrstnih predložnih zvez se za izražanje odsotnosti na določenem območju v obeh jezikih pogosto uporabi kar zanikanje: polj. *Nie ma mnie w domu*, *Nie jestem w mieście*, *Nie ma mnie w kraju* – sl. *Ni me doma*, *Nisem v mestu*, *Nisem v državi*.

3 Ciljno mesto (direktivni pomen: ilativni, sublativni, adlativni)

Prislovno določilo kraja/prostora s pomenom **ciljno mesto** (**direktivni** pomen) in njegovimi podpomeni (**ilativni**, **sublativni**, **adlativni** pomen) označuje kraj/prostor, do katerega je napoteno dejanje, je usmerjeno gibanje in se pojavlja ob glagolih premikanja, npr. *iść* ‚iti', *jechać* ‚peljati se', *zmierzać* ‚namenjen biti, iti, skušati kam priti, kaj doseči, meriti na kaj', *wybierać się* ‚odpravljati se', *zbliżać się* ‚bližati se', *dochodzić* ‚bližati se peš', *prowadzić* ‚voditi'. Po njem se sprašujemo z vprašalnico ***dokąd? – kam?*** (*Dokąd idziesz?* ‚Kam greš?') ali ***gdzie? – kje?*** (*Gdzie mam usiąść?* ‚Kam/Kje se naj usedem?'). Izraženo je s pomočjo prislovov ter predložnih zvez.

3.1 Ilativni pomen (tj. gibanje, premikanje »v notranjost«)

Ilativni pomen oz. premikanje v notranjost se v poljščini izraža s predlogom ***do***, ki se veže z **rodilnikom**: *idę* ***do kina***, ***do teatru***, ***do szkoły***, ***do pracy***, ***do sklepu***, *Jedziemy* ***do Wilanowa*** ‚Gremo v Wilanów'. Predložna zveza ***do*** **+ rodilnik** se praviloma uporablja takrat, kadar je v rodilniku zemljepisno ime, npr. ime **kraja**, **države** in **celine**, npr. *do Łodzi* ‚v Lodž', *do Londynu* ‚v London', *do Francji* ‚v Francijo', *do Bułgarii* ‚v Bolgarijo', *do Ameryki* ‚v Ameriko' (ampak: *na Węgry* ‚na Madžarsko', *na Litwę* ‚v Litvo'); ali ime **zaprtega prostora** (stavbe, stanovanja in njunih delov), npr. *do kina* ‚v kino', *do teatru* ‚v gledališče', *do muzeum* ‚v muzej', *do domu* ‚v hišo', *do pokoju* ‚v sobo', *do łazienki* ‚v kopalnico', *do kuchni* ‚v kuhinjo', *do toalety* ‚na stranišče', čeprav so tudi tukaj odstopanja, prim. *Iść* ***do ogrodu*** ‚Iti na vrt'. V slovenščini je ilativni pomen izražen z besednimi zvezami s predlogom ***v***, ki se veže s **tožilnikom**, npr. *grem v kino, v gledališče, v šolo, v službo, v trgovino*.

Konstrukcije s predlogom ***do*** se vežejo tudi z **rodilnikom** samostalnikov s kategorijo oseba, ki označujejo (a) **gostitelja** ali (b) **osebo določenega poklica, položaja, funkcije** in pomenijo, da je kdo ali kaj kam namenjen, gre, se premika v prostor, ki pripada določeni osebi, torej ‚h komu domov', ali v prostor, kjer ta oseba opravlja svoj poklic ali funkcijo, torej ‚h komu v njegov delovni prostor': (a) *Jedziemy* ***do cioci*** (= v tetino hišo/v tetino stanovanje), *Idę* ***do koleżanki*** (= v prijateljičino hišo/v prijateljičino stanovanje); (b) *Idę* ***do lekarza*** (= v zdravnikovo ordinacijo), *Idę* ***do szewca*** (= v čevljarjevo delavnico). V slovenščini se v isti funkciji uporablja predlog ***k/h***, ki se veže z **dajalnikom**, ampak nima ilativnega pomena, temveč adlativni, tj. ‚v splošno

bližino', prim. (a) *Gremo* ***k teti***, *Grem* ***k prijateljici***; (b) *Grem* ***k zdravniku***, *Grem* ***k čevljarju***.[17]

Tabela 5: Ilativni pomen »v notranjost«

Ilativni pomen **»v notranjost«**	
poljščina	slovenščina
do + G	***v*** + A
Idę ***do szkoły, do kina, do sklepu***. *Jadę* ***do pracy***.	*Grem* ***v šolo, v kino, v trgovino***. *Grem* ***v službo***.
do + G	~~***k/h*** + D~~
Idę ***do siostry***. *Jadę* ***do lekarza, do szewca***.	~~*Grem* ***k sestri.***~~ ~~*Grem* ***k zdravniku, k čevljarju***~~.

3.2 Sublativni pomen (tj. gibanje, premikanje »na površino«)

Sublativni pomen, torej premikanje na površino, imajo tako v poljščini kot tudi v slovenščini predložne zveze s predlogom ***na***, ki se v obeh jezikih veže s **tožilnikom**: *Idę* ***na dworzec kolejowy*** ‚Grem **na železniško postajo**', *Wychodzę* ***na taras*** ‚Stopam **na teraso**', *Jadę* ***na wieś*** ‚Peljem se **na vas**', *Usiąść* ***na ławkę*** ‚Usesti se na klop'.

Predložna zveza ***na*** **+ tožilnik** se uporablja takrat, kadar je v prislovnem določilu ime **mestne četrti** ali **regije, pokrajine**: *Jadę* ***na Pragę*** ‚Grem na/v Prago' (Praga v pomenu varšavske mestne četrti) – ampak: *Jadę* ***do Pragi*** ‚Grem v Prago' (Praga v pomenu glavnega mesta/prestolnice Češke); *Jadę na Grochów* ‚na Grohov', *na Żolibórz* ‚na Żolibórz'; *na Pomorze* ‚na Pomorjansko', *na Mazury* ‚v Mazurijo', *na Śląsk* ‚v Šlezijo'.[18] Predložna zveza ***na*** **+ tožilnik** se upora-

17 V slovenskem pogovornem jeziku včasih slišimo zveze s predlogom ***do***: *Grem *do trgovine*, ki sicer bolj kažejo mejo, do katere želimo priti, prim. vprašanje o poti: *Kako naj pridem do trgovine?* Občasno slišimo tudi konstrukcije *grem do zdravnika*, *do Ane*, *do sestre* z istim pomenom kot v poljščini, čeprav predlog ***do*** v tej funkciji ni definiran v slovarju, kot je predlog ***k/h***.

18 Poimenovanja regij, ki imajo samostalniško obliko, na primer *Šlezija*, *Mazurija*, *Bela Krajina* se v slovenščini vežejo s predlogom ***v*** v direktivnem pomenu: (kam?) *v Šlezijo*, *v Mazurijo*, *v Belo Krajino*. Posamostaljene oblike tipa *Primorska*, *Gorenjska*, *Dolenjska* pa se vežejo s predlogom ***na***: (kam?) *na Primorsko*, *na Gorenjsko*, *na Dolenjsko*. V poljščini pa obratno, predlog ***na*** imamo pri samostalniških poimenovanjih regij: (dokąd?) *na Śląsk*, *na Mazury*, predlog ***w*** ali ***do*** pa pri posamostaljenih pridevnikih: *jadę w Łódzkie* / *do Łódzkiego* / *do województwa łódzkiego*, *w Zachodniopomorskie* / *do Zachodniopomorskiego*, *w Mazowieckie* / *do Mazowieckiego*.

blja tudi v povezavi z **odprtim prostorom**: *Idę **na łąkę, na pole*** ‚Grem na livado, na polje', ***na stadion*** ‚na stadion', ***na balkon*** ‚na balkon', ***na boisko*** ‚na igrišče', ***na dach*** ‚na streho', ***na ulicę*** ‚na ulico', ***na basen*** ‚na bazen', ***na podwórko*** ‚na dvorišče', *Wspiąć się **na szczyt** góry* ‚Vzpeti se na vrh gore'.

Tabela 6: Sublativni pomen »na površino«

Sublativni pomen **»na površino«**	
poljščina	slovenščina
na + A	***na*** + A
*Jadę **na lotnisko**.*	*Grem **na letališče**.*
*Idę **na balkon**.*	*Grem **na balkon**.*
*Położyć karty **na stół**.*	*Položiti karte **na mizo**.*
*Wyjeżdżam **na Śląsk**.*	*Odhajam **na Štajersko**.*

3.3 Adlativni pomen (tj. gibanje, premikanje 'v bližino')

3.3.1 Adlativni pomen (tj. gibanje, premikanje »v splošno bližino«)

Splošno bližino, torej bližino brez natančnejše določitve glede na orientatorja, ob glagolih premikanja v poljščini izražajo besedne zveze s predlogi ***do***, ***ku***, ***nad***, ***pod***, ***przy***, ***koło***. Poglejmo besedilne zglede:

- predlog ***do*** se tako v poljščini kot v slovenščini veže z **rodilnikom** in izraža mejo v prostoru, do katere sega dejanje: *Doszedł **do drzwi*** ‚Prišel je **do vrat**', *Dojechał **do Poznania*** ‚Prispel je **do Poznanja**', *Zbliżał się **do skrzyżowania*** ‚Bližal se je križišču';
- predlog ***ku*** v poljščini in ***k/h*** v slovenščini se vežeta z **dajalnikom** in uporabljata za izražanje cilja, ki (naj) ga gibanje doseže: *Skierował wzrok **ku niebu*** ‚Usmeril je pogled **k nebu**', *Ścieżka wiodła **ku szczytowi*** ‚Pot je vodila **k/proti vrhu**', *Szedł **ku oknu*** ‚Stopil je **k oknu**./Šel je **proti oknu**', *Zbliżali się **ku Krakowowi*** ‚Bližali so se Krakovu'. V slovenščini sem spadajo tudi primeri: (a) *Gremo **k teti**, **k prijateljici***; (b) *Grem **k zdravniku**, **k čevljarju***, ki so v poljščini z ilativnim pomenom: *Idę **do przyjaciółki, do lekarza***.

V funkciji direktivnega prislovnega določila kraja (**adlativni** pomen) v poljščini nastopajo tudi konstrukcije predloga ***nad(e)*** s tožilnikom, ki označuje **poimenovanja voda**, v slovenščini pa mu odgovarja predlog ***na***, npr. *Jedziemy **nad jezioro, nad morze, nad rzekę*** ‚Gremo **na jezero**, **na morje**, **na reko**', *Jedziemy*

nad Wisłę, nad Odrę ‚Gremo **na Vislo, na Odro**‘, *Jedziemy* ***nad Bałtyk*** ‚Gremo **na Baltik**‘.

V konstrukcijah predloga ***pod(e)*** s tožilnikom s pomenom ciljno mesto, kjer samostalnik označuje **poimenovanja mest, krajev**, pa v slovenščini ni ustreznika v obliki »pravega« predloga, npr.: *Jedziemy* ***pod Warszawę*** ‚Gremo v okolico/v bližino Varšave‘, *Wybieram się* ***pod Kraków*** ‚Odpravljam se v okolico/v bližino Krakova‘.

Tabela 7: Adlativni pomen »v splošno bližino«

Adlativni pomen **»v splošno bližino«**	
poljščina	slovenščina
do + G	***do*** + G
Jadę ***do dworca kolejowego***. *Idę* ***do skrzyżowania***.	*Grem* ***do železniške postaje***. *Grem* ***do križišča***.
ku + D	***k/h*** + D
Ruszył ***ku drzwiom***.	*Odpravil se je/Krenil je* ***k vratom***.
~~***do*** + G~~	***k/h*** + D
~~*Jadę* ***do cioci***.~~ ~~*Idę* ***do lekarza, do szewca***.~~	*Grem* ***k teti***. *Grem* ***k zdravniku, k čevljarju***.
nad + A	***na*** + A
Jedziemy ***nad morze***.	*Gremo* ***na morje***.
pod + A	/
Jedziemy ***pod Warszawę***.	*Gremo* ***v okolico/v bližino Varšave***.

3.3.2 Adlativni pomen (tj. gibanje, premikanje »v določeno bližino«)

Prostorsko bližanje določenemu predmetu oz. orientatorju, ki ga opredeljuje stran orientatorija, izražajo tako v poljščini kot v slovenščini konstrukcije z naslednjimi predlogi: ***przed – pred***, ***za***, ***nad***, ***pod***, ***(po)między – med***, ***poza***. Poglejmo zglede:

- polj. predlog ***przed(e)*** in sl. ***pred*** se uporabljata za izražanje premikanja, usmerjenosti k sprednji strani česa, ne da bi nastal neposreden dotik, ali dosege takega položaja; vežeta se s **tožilnikom** in kažeta sprednjo stran orientatorja: *Autobus z turystami zajechał* ***przed bramę*** *muzeum* ‚Avtobus s turisti se je pripeljal pred vhod v muzej‘, *Przyszedł* ***przed lustro*** ‚Prišel je pred ogledalo‘;

- predlog ***za*** se v poljščini in slovenščini veže s **tožilnikom** in izraža premikanje, usmerjenost k drugi, zadnji strani česa, ne da bi nastal neposreden dotik, ali dosege takega položaja (druga, zadnja stran orientatorja): ***Za drzwi*** *wetknął list* ‚Za vrata je zataknil pismo', *Ukrył się* ***za drzewo*** 'Skril se je za drevo', *Wyjechałem* ***za granicę*** ‚Odšel sem v tujino';

- predlog ***nad*** v obeh jezikih se veže s **tožilnikom** in uporablja za izražanje premikanja k zgornji strani česa, ne da bi nastal neposreden dotik, ali dosege takega položaja: *Lampę zawieszę* ***nad stół*** ‚Luč bom obesil nad mizo', *Obraz powieszę* ***nad łóżko*** ‚Sliko bom obesil nad posteljo';

- predlog ***pod*** v obeh jezikih se veže s **tožilnikom** in uporablja za izražanje premikanja, usmerjenosti k spodnji strani česa ali dosege takega položaja a) ne da bi nastal neposreden dotik: *Kot schował się* ***pod stół*** ‚Mačka se je skrila **pod mizo**', *Plecak dałem* ***pod drzewo*** ‚Nahrbtnik sem dal **pod drevo**'; b) tako da nastane neposreden dotik: *Podłożył talerzyk* ***pod filiżankę***, ‚Podložil je krožniček **pod skodelico**', *Wejść* ***pod kołdrę*** ‚Zlesti **pod odejo**';

- predlog ***pod*** v poljščini lahko uporabimo tudi v pomenu bolj konkretne, določene bližine, in sicer za izražanje premikanja, usmerjenosti v nižji položaj v bližini česa, k sprednji strani lokalizatorja ali dosege takega položaja, torej sinonimično s predlogom ***przed***, prim. *Podjadę* ***pod/przed blok*** ‚Zapeljem **pred blok**', *Podjadę* ***pod/przed sklep*** ‚Zapeljem **pred trgovino**', celo takrat, ko pride do tesnega približanja oz. stika, npr. *Położyć drabinę, torbę* ***pod ścianę*** ‚Položiti lestev, torbo **ob steno/zid**';

- polj. predlog ***(po)między*** in sl. predlog ***med*** se vežeta s **tožilnikom** in uporabljata za izražanje usmerjenosti v položaj, omejen z dvema ali več mejnimi točkami, ali dosege tega položaja: *Dał bagaż* ***między kolana*** ‚Dal je prtljago **med kolena**', *Córka weszła* ***między rodziców*** ‚Hči je prišla **med starše**', *Włożył list* ***między kartki*** *książki* ‚Vtaknil je pismo **med liste** knjige';

- polj. predlog ***(po)za***, ki se veže s **tožilnikom** in uporablja za izražanje premikanja, usmerjenosti v položaj, ki ni v mejah določenega predmeta ali prostora, torej na zunanjo stran česa, v slovenščini nima ustreznika v obliki »pravega« predloga, v tem pomenu pa lahko uporabimo predlog ***iz*** sicer z elativnim pomenom »iz notranjosti«, ki kaže izhodiščno mesto, in ga lahko še poudarimo s prislovom ***ven***: *Wyjeżdżam* ***poza miasto*** ‚Odhajam **(ven) iz mesta**'.

Tabela 8: Adlativni pomen »v določeno bližino«

Adlativni pomen **»v določeno bližino«**	
poljščina	slovenščina
przed + A	***pred*** + A
*Zajechał **przed wejście**.*	*Pripeljal je **pred vhod**.*
za + A	***za*** + A
*Idzie **za dom**.*	*Gre **za hišo**.*
nad + A	***nad*** + A
*Lampę zawieszę **nad stół**.*	*Luč obesim **nad mizo**.*
pod + A	***pod*** + A
*Kot schował się **pod stół**.*	*Mačka se je skrila **pod mizo**.*
pod + A	***pred*** + A
*Zajedź **pod blok**.* *Połóż torbę **pod drzwi**.*	*Zapelji **pred blok**.* *Položi tobro **pred vrata**.*
pod + A	***ob*** + A
*Położyć drabinę **pod ścianę**.*	*Položiti lestev **ob zid**.*
(po)między + A	***med*** + A
*Dał bagaż **między kolana**.*	*Dal je prtljago **med kolena**.*
(po)za + **A**	/
*Jadę **poza miasto**.*	*Grem **(ven) iz mesta.***

4 Izhodiščno mesto (ablativni pomen širše: elativni, delativni, ablativni ožje)

Prislovno določilo prostora/kraja s pomenom **izhodiščno mesto** (**ablativni** pomen v širšem smislu) in njegovimi podpomeni (**elativni**, **delativni**, **ablativni v ožjem smislu**) se pojavlja ob glagolih premikanja, npr. *iść* ‚iti', *jechać* ‚peljati se' itd. Po njem se vprašamo z vprašalnico ***skąd? – od kod?***

4.1 Elativni pomen (tj. »iz notranjosti«)

V poljščini se elativni pomen izraža s predlogom ***z(e)***, v slovenščini pa z ***iz*** ter se veže v obeh jezikih z **rodilnikom**:

- poljski predlog ***z(e)*** in slovenski predlog ***iz***[19] se vežeta z **rodilnikom** in uporabljata za izražanje premikanja iz notranjosti predmeta ali prostora navzven: *Wyszedłem* ***z domu***, ***ze szkoły*** ‚Šel sem (ven) **iz hiše**, **iz šole**', *Wyjechałem* ***z garażu*** ‚Zapeljal sem (ven) **iz garaže**', *Wracam* ***z parku*** ‚Vračam se **iz parka**', *Idę* ***z lasu*** ‚Grem **iz gozda**';
- predlog ***od*** se v poljščini uporablja v pomenu oditi iz prostora (bivalnega: hiše, stanovanja, ali službenega: ordinacije, delavnice), ki je v čigavi lasti oz. kjer kdo prebiva ali opravlja svoj poklic oz. funkcijo: *Wracam* ***od brata*** ‚Vračam se **od brata** (iz bratove hiše/bratovega stanovanja)', *Idę* ***od lekarza*** ‚Grem **od zdravnika** (iz zdravnikove ordinacije)', ampak v slovenščini imajo tovrstne besedne zveze ablativni (ožji) pomen, prim. sl. *sem pri zdravniku* (adesivni pomen ‚v bližini') – *grem od zdravnika* (ablativni ožje ‚iz bližine'), polj. *jestem u lekarza* (inesivni pomen ‚v notranjosti') – *idę od lekarza* (elativni pomen ‚iz notranjosti').

Tabela 9: Elativni pomen »iz notranjosti«

Elativni pomen **»iz notranjosti«**	
poljščina	slovenščina
z(e) + G	***iz*** + G
Wyszedłem ***z domu, ze szkoły***. *Wracam* ***z parku***. *Przyjechałem* ***z Poznania, z Austrii***.	*Šel sem (ven)* ***iz hiše, iz šole***. *Grem* ***iz parka***. *Prihajam* ***iz Ljubljane, iz Avstrije***.
od + G	~~***od*** + G~~
Wracam ***od brata***. *Idę* ***od lekarza***.	~~*Vračam se* ***od brata***~~. ~~*Grem* ***od zdravnika***~~.

4.2 Delativni pomen (tj. »s površine«)

V poljščini in v slovenščini se delativni pomen izraža s predlogom ***z(e)*** v poljščini in ***z/s***[20] v slovenščini ter se veže z **rodilnikom**. Uporabi se ga za izražanje

19 V slovenščini je izbira predloga ***z/s*** ali ***iz*** s širšim ablativnim pomenom vezana na predloga z lokativnim pomenom ***na*** in ***v*** ter na odprti ali zaprti prostor oz. površino, ki jo označujejo samostalniki znotraj predložnih zvez, prim. *sem* ***v hiši*** – *odhajam* ***iz hiše***, *sem* ***v kuhinji*** – *odhajam* ***iz kuhinje***, v primerjavi z zgledi: *sem* ***na letališču*** – *grem* ***z letališča***, *sem* ***na terasi*** – *grem* ***s terase***.

20 V slovenščini imamo predloga ***z*** in ***s***, njuna raba pa je fonetično pogojena, in sicer predlog ***s***, ki ga poljščina v taki grafični obliki ne pozna (nastopa pa zraven ***z***- kot predpona ***s***-), se pojavi pred besedo z nezvenečim vzglasjem, torej z besedami, ki se pričnejo z naslednjimi glasovi: p, k, t, h, f, s, š, c, č, prim. *s polja*, *z letališča*.

usmerjenosti stran a) od površine: *Wracam* ***z lotniska, ze stadionu, z boiska, z tarasu*** ‚Vračam se z letališča, s stadiona, z igrišča, s terase', *Wziął* ***ze stołu*** ‚Vzel je **z mize**', b) od kod sploh: *Odejść* ***z domu*** ‚Oditi **z doma**'; *Wracali* ***ze spaceru*** ‚Vračali so se **s sprehoda**', ali c) z zgornje strani, z gornjega dela česa: *skoczyć z wozu – skočiti z voza*, *zejść z konia – zlesti s konja*, *spaść z dachu – pasti s strehe*.

Tabela 10: Delativni pomen »s površine«

Delativni pomen **»s površine«**	
poljščina	slovenščina
z(e) + G	***z/s*** + G
Wracam ***z lotniska, ze stadionu***.	*Vračam se* ***z letališča, s stadiona***.
Spaść ***z dachu***.	*Pasti* ***s strehe***.
Wróciłem ***z morza, ze spaceru***.	*Vrnil sem se* ***z morja, s sprehoda***.

4.3 Ablativni pomen v ožjem smislu (tj. »iz bližine«)

4.3.1 Ablativni pomen v ožjem smislu (tj. »iz splošne bližine«)

Ablativni pomen v ožjem smislu iz splošne bližine se izraža s predlogi ***od***, ***znad*** in ***spod*** v poljščini in ***od*** ter ***z/s*** v slovenščini ter se v obeh jezikih veže z **rodilnikom**. Poglejmo zglede:

- predlog ***od*** v poljščini in slovenščini se veže z **rodilnikom** in se uporablja za izražanje premikanja iz položaja v bližini, okolici česa: *Oddaliliśmy się* ***od miasta*** ‚Oddaljili smo se **od mesta**', *Wstać* ***od stołu*** ‚Vstati **od mize**', ali za izražanje usmerjenosti iz takega položaja: *Wieje* ***od morza, od gór, od lasu*** ‚Piha **od morja, od gor**, **od gozda**', ***Od sąsiadów*** *dochodzi śpiew* ‚**Od sosedov** prihaja petje';
- polj. predlog ***znad*** ‚iznad' v ablativnem pomenu v ožjem smislu se veže z **rodilnikom**, pri čemer samostalnik označuje **poimenovanja voda**, v slovenščini pa mu ustreza predlog ***z/s***: *Jedziemy* ***znad morza*** ‚Gremo **z morja**', *Wracamy* ***znad jeziora, znad Bałtyku*** ‚Vračamo se **z jezera, z Baltika**', *Wiatr wieje* ***znad oceanu*** ‚Veter piha z oceana';
- predlog ***spod*** ‚izpod' v pomenu ‚iz bližine/okolice/smeri večjega mesta/kraja' se veže z **rodilnikom**, pri čemer samostalnik označuje **poimenovanja mest**: *Przyjechałem* ***spod Krakowa*** ‚Prihajam iz bližine/iz okolice Krakova', *Przybyłam* ***spod Wrocławia*** ‚Prispela sem iz bližine/iz okolice Vroclava'.

Tabela 11: Ablativni pomen v ožjem smislu »iz splošne bližine«

Ablativni pomen v ožjem smislu **»iz splošne bližine«**	
poljščina	slovenščina
od + G	***od*** + G
Wieje ***od morza***. *Wracam* ~~***od brata***~~. ~~*Idę* ***od lekarza***~~.	*Piha* ***od morja***. *Vračam se* ***od brata***. *Grem* ***od zdravnika***.
znad + G	***z/s*** + G
Wróciłem ***znad morza, znad jeziora, znad rzeki***.	*Vrnil sem se* ***z morja, z jezera, z reke***.
spod + G	/
Przyjechałem ***spod Krakowa***.	*Prišel sem* ***iz okolice/iz bližine Krakova***.

4.3.2 Ablativni pomen v ožjem smislu (tj. »iz določene bližine«)

Izhodiščno mesto, ki kaže na prihajanje iz določene bližine, ki jo opredeljuje določena stran orientatorja, izražajo tako v poljščini kot tudi slovenščini konstrukcije z naslednjimi predlogi: ***sprzed – izpred/spred***, ***zza/spoza – izza***, ***znad – (i)znad***, ***spod – izpod/spod***, ***spomiędzy – (i)zmed***, ki se vežejo z rodilnikom. Poglejmo zglede:

- predlog ***sprzed*** v poljščini in ***izpred/spred*** v slovenščini se veže z **rodilnikom** in se uporablja za izražanje usmerjenosti iz položaja pred čim: *Samochód odjechał* ***sprzed domu*** ‚Avto je odpeljal **izpred hiše**‘, *Zebrała kosmetyki* ***sprzed lustra*** ‚**Izpred ogledala** je pobrala kozmetiko‘;
- predlog ***zza*** v poljščini in ***izza*** v slovenščini se veže z **rodilnikom** in se uporablja za izražanje usmerjenosti iz položaja, ki je oddaljen od tega, ki je izražen s samostalnikom: ***Zza drzwi*** *słychać było krzyki* ‚**Izza vrat** se je slišalo krike‘, ***Zza chmur*** *poświeciło słońce* ‚**Izza oblakov** je posijalo sonce‘, ***Zza firanki*** *wyleciał rój much* ‚**Izza zavese** je izletel roj muh‘;
- poljski predlog ***spoza*** in slovenski predlog ***izza*** se vežeta z **rodilnikom** in se uporabljata za izražanje usmerjenosti iz položaja za čim: ***Spoza zakrętu*** *pojawił się nagle patrol policyjny* ‚**Izza ovinka** se je nenadoma pojavila policijska patrulja‘, ***Spoza chmur*** *wyłonił się księżyc* ‚**Izza oblakov** se je prikazala luna‘;
- predlog ***znad*** v poljščini in ***(i)znad*** v slovenščini se veže z **rodilnikom** in se uporablja za izražanje usmerjenosti iz položaja nad čim: *Zdjął obraz*

znad łóżka ‚Snel je sliko **iznad postelje**', *Słońce świeci* ***znad góry*** ‚Sonce sije **iznad gore**';

- predlog ***spod*** v poljščini in ***izpod*** v slovenščini se veže z rodilnikom in se uporablja za izražanje usmerjenosti iz položaja pod čim: *Dymi się* ***spod auta*** ‚Kadi se **izpod avta**', *Przyleżć* ***spod łóżka*** ‚Prilesti **izpod/spod postelje**';
- predlog ***spomiędzy*** v poljščini in ***izmed*** v slovenščini se veže z **rodilnikom** in se uporablja za izražanje usmerjenosti iz položaja med čim: ***Spomiędzy kamieni*** *ciekła woda* ‚**Izmed kamenja** je tekla voda', ***Spomiędzy drzew*** *słychać śpiew ptaków* ‚**Izmed dreves** prihaja petje ptic';
- predlog ***spośród*** v poljščini in ***izmed*** v slovenščini se veže z **rodilnikom** in se uporablja podobno kot ***spomiędzy*** za izražanje usmerjenosti iz položaja med čim: ***Spośród zarośli*** *wyłaniała się wieża* ‚**Izmed dreves** se je pokazal stolp', *Księżyc zaświecił* ***spośród chmur*** ‚Luna je posijala **izmed oblakov**'.

Tabela 12: Ablativni pomen v ožjem smislu »iz določene bližine«

Ablativni pomen v ožjem smislu **»iz določene bližine«**	
poljščina	slovenščina
sprzed + G	***izpred/spred*** + G
Odjechał ***sprzed domu***.	*Odpeljal je* ***izpred hiše***.
zza + G	***izza*** + G
Ciężarówka wyjechała ***zza zakrętu***.	*Tovornjak je zapeljal* ***izza ovinka***.
spoza + G	***izza*** + G
Spoza chmur *wyłonił się księżyc*.	***Izza oblakov*** *se je prikazala luna*.
znad + G	***(i)znad*** + G
Uniósł głowę ***znad książki / biurka***.	*Dvignil je glavo* ***iznad knjige/pisalne mize***.
spod + G	***izpod/spod*** + G
Dymi się ***spod auta***.	*Kadi se* ***izpod avta***.
spomiędzy + G	***(i)zmed*** + G
Spomiędzy traw *wyskoczyła jaszczurka*.	***Izmed trav*** *je skočil kuščar*.
spośród + G	***(i)zmed*** + G
Spośród płomieni *wyskoczył strażak*.	***Izmed plamenov*** *je skočil gasilec*.

5 Pot (perlativni pomen)

Prislovno določilo prostora/kraja s pomenom **pot** (**perlativni** pomen) se pojavlja ob glagolih premikanja v širšem smislu. Perlativno prislovno določilo označuje prostor, po katerem ali prek katerega poteka gibanje, premikanje. Po njem se sprašujemo z vprašalnico ***którędy? – kod?*** Izraženo je s prislovoma *tędy* ‚tod', *tamtędy* ‚tam čez/skozi' in s predložnimi zvezami z naslednjimi predlogi: ***(po)przez – skozi***, ***čez***, ***prek(o)***, ***(po)między – med***, ***po***. Poglejmo zglede:

- predlogi ***przez*** v poljščini, ***čez*** in ***skozi*** v slovenščini se vežejo s **tožilnikom** in se uporabljajo za izražanje gibanja ali smeri na drugo stran a) nad čim: *skoczyć* ***przez rów*** ‚skočiti **čez jarek**', *skoczyć* ***przez ogrodzenie*** ‚skočiti **čez ograjo**'; b) povprek po čem: *iść* ***przez most*** ‚iti **čez most**', *przechodzić* ***przez ulicę*** ‚iti **čez cesto**'; c) skozi kaj: *przechodzić* ***przez korytarz*** ‚iti **skozi hodnik**', *przechodzić* ***przez boisko*** ‚iti **čez igrišče**'; ***skozi*** za izražanje premikanja ali usmerjenosti z ene strani na drugo a) glede na širino, globino česa: *światło wchodziło* ***przez firanki*** ‚svetloba je prihajala **skozi zavese**', *patrzeć* ***przez dziurkę od klucza*** ‚gledati **skozi ključavnico**'; b) glede na omejeno, zoženo površino: *iść na skróty* ***przez las*** ‚iti po bližnjici **skozi gozd**'; *wozić* ***przez miasto*** ‚voziti **skozi mesto**'; *podróżować* ***przez Słowenię*** ‚potovati **skozi Slovenijo**';
- predlog ***poprzez*** v poljščini se veže s **tožilnikom** in ***prek(o)*** v slovenščini se veže z **rodilnikom**, izražata pa gibanje po nekem območju: *Szli do schroniska* ***poprzez*** *zaśnieżone* ***pagórki*** ‚Šli so v gorsko kočo **preko** zasneženih **hribčkov**', *Szli* ***poprzez łąki i pola*** ‚Šli so **preko travnikov in polj**', *Szli* ***poprzez mokradła*** ‚Šli so **preko močvirij**';
- predlog ***(po)między*** v poljščini in ***med*** v slovenščini se veže z **orodnikom** in pomeni gibanje po površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov: *przechodzić* ***między drzewami*** ‚iti **med drevesi**', *chodzić* ***między domami*** ‚hoditi **med hišami**'.

Gibanje oz. premikanje, ki poteka na območju nekega prostora, po njegovi površini, vendar pri tem ne vemo natančno, v katero smer (ali pa poteka v več smereh), je izraženo v obeh jezikih s pomočjo glagola premikanja, npr. *chodzić* ‚hoditi', *stąpać* ‚stopiti', *jechać* ‚peljati se', *biegać* ‚teci', *skakać* ‚skakati', *pływać* ‚plavati' in predložne zveze s predlogom ***po***, ki se veže z **mestnikom**, npr. *chodzić* ***po pokoju*** ‚hoditi **po sobi**', *chodzić* ***po mieście*** ‚hoditi **po mestu**', *chodzić* ***po wsi*** ‚hoditi **po vasi**', *chodzić* ***po ogrodzie*** ‚hoditi **po vrtu**', *spacerować* ***po parku, po lesie*** ‚sprehajati se **po parku, po gozdu**', *pływać łódką* ***po jeziorze,***

po rzece ‚pluti z ladjo **po jezeru, po reki**'. V poljščini lahko v tem pomenu nastopa tudi predlog ***przez***, v slovenščini pa ***čez*** za izražanje gibanja ali smeri po površini, prim. sl. *smeh se je razlil* ***čez obraz*** in polj. ***przez twarz*** *przeszedł dreszcz*.

Tabela 13: Perlativni pomen »pot«

Perlativni pomen **»pot«**	
poljščina	slovenščina
przez + A	***čez/skozi*** + A
Jadę ***przez most***. *Idę* ***przez las***. *Przejeżdżam* ***przez miasto***.	*Grem* ***čez most***. *Grem* ***skozi gozd***. *Peljem se* ***čez/skozi mesto***.
przez + A	***skozi*** + A
Wyskoczył ***przez okno***.	*Skočil je* ***skozi okno***.
(po)przez + A	***prek(o)*** + G
Biegł ***poprzez łąki*** *i* ***pola***.	*Tekel je* ***preko travnikov*** *in* ***polj***.
(po)między + I	***med*** + I
Szedłem ***między domami***.	*Šel sem* ***med hišami***.
po + L	***po*** + L
Ptaki latają ***po niebie***. *Łodzie pływają* ***po jeziorze***. *Chodzę* ***po dywanie***.	*Ptice letijo* ***po nebu***. *Čolni plujejo* ***po jezeru***. *Hodim* ***po preprogi***.

6 Razmeščenost (distributivni pomen)

Za izražanje neurejenega premikanja ali stanja na površini, ki jo oblikuje množica posameznih predmetov, tako v poljščini kot v slovenščini uporabimo predlog ***po***, ki se veže z **mestnikom v množini**, npr. *Gospodarstwa rolne są rozsypane* ***po pagórkach*** ‚Kmetije so raztresene **po gričih**', *Ptaki skaczą* ***po gałęziach*** ‚Ptice skačejo **po vejah**', *Przesiadywać* ***po kawiarniach*** ‚Posedati **po kavarnah**', *Jeździć* ***po miastach*** ‚Potovati **po mestih**', *Błądzić* ***po ulicach*** *miasta bez celu* ‚Bloditi **po** mestnih **ulicah** brez cilja'.

Tabela 14: Distributivni pomen »razmeščenost«

Distributivni pomen **»razmeščenost«**	
poljščina	slovenščina
po + Lpl	***po*** + Lpl
Wędrujemy ***po górach*** *i* ***dolinach***.	*Hodimo* ***po hribih*** *in* ***dolinah***.
Chodził ***po domach***.	*Hodil je* ***po hišah***.
Pływał ***po morzach*** *i* ***oceanach***.	*Plul je* ***po morjih*** *in* ***oceanih***.

7 Zaključek

V poljščini in slovenščini opažamo podobnosti v izražanju prislovnih določil kraja/prostora. Tako se na primer prislovno določilo z lokativnim pomenom in inesivnim podpomenom »v notranjosti« izraža s predlogom ***w(e)*** v poljščini in ***v*** v slovenščini ter se veže z mestnikom v obeh jezikih, prim. *Jestem* ***w pracy*** – *Sem* ***v službi***, direktivni pomen s sublativnim podpomenom »na površino« izraža v obeh jezikih predlog ***na*** s tožilnikom, prim. *Jadę* ***na lotnisko*** – *Grem* ***na letališče***. Tudi prostorsko bližino določenemu predmetu oz. orientatorju, ki jo opredeljuje stran orientatorja, lahko izražajo konstrukcije z istimi predlogi, ki se vežejo z istim sklonom, in sicer orodnikom, prim. ***przed*** – ***pred*** (sprednja stran orientatorja): ***przed drzwiami*** – ***pred vrati***, ***za*** (zadnja stran orientatorja): ***za drzwiami*** – ***za vrati***, ***nad*** (zgornja stran orientatorja): ***nad stołem*** – ***nad mizo*** in ***pod*** (spodnja stran orientatorja): ***pod stołem*** – ***pod mizo***. Opozoriti je treba na pogosto rabljene zveze v lokativnem pomenu (gdzie? – kje?) ***w domu***, ***na dworze*** in direktivnem pomenu (dokąd? – kam?) ***do domu***, ***na dwór***, ki jim v slovenščini odgovarjajo brezpredložne ustreznice: *jestem* ***w domu/na dworze*** – *sem* ***doma/zunaj***; *idę* ***do domu/na dwór*** – *grem* ***domov/ven***.

Za večino obravnavanih predlogov je značilna polisemija, zato jih najdemo v več analiziranih skupinah, prim. predlog ***na*** v obeh jezikih v lokativnem pomenu in superesivnem podpomenu »na površini«, ki se veže z mestnikom: *jestem* ***na balkonie*** – *sem* ***na balkonu***, ter v direktivnem pomenu in sublativnem podpomenu »na površino«, ki se veže s tožilnikom: *jadę* ***na lotnisko*** – *grem* ***na letališče***; slovenski predlog ***v*** v lokativnem pomenu in inesivnem podpomenu »v notranjosti«, ki se veže z mestnikom: ***sem v Ljubljani***, ter v direktivnem pomenu in ilativnem podpomenu »v notranjost«, ki se veže s tožilnikom: ***grem v Ljubljano***.

Zanimivo in tudi problematično izražanje mesta, ciljnega mesta in izhodiščnega mesta se pojavi pri predložnih zvezah s poimenovanjem zemljepisnih imen, na

primer države, regije ali kraja, ki je v stavku v vlogi samostalnika, po obliki pa je pridevnik, prim. *Poljska*, *Primorska*, *Wysokie Mazowieckie*, *Krasne*. Tovrstne besede imajo zaradi pridevniške oblike in samostalniške funkcije v povedi dve možnosti sklanjatve, prim. (kje?) ***v** Poljsk**i** – **w** Polsc**e***, (kam?) ***v** Poljsk**o** – **do** Polsk**i***, (od kod?) ***iz** Poljsk**e** – **z** Polsk**i*** oziroma (kje?) ***na** Poljsk**em*** – na polsk**ij** ziemi, (kam?) ***na** Poljsk**o** – *na polską ziemię*, (od kod?) ***s** Poljsk**ega** – *z polsk**ij** ziemi*. Pogosto prihaja v teh primerih do mešanja sklanjatvenih vzorcev, prim. *sem* (kje?) *na Poljskem*, *grem* (kam?) *na Poljsko*, *prihajam* (od kod?) *iz Poljske*, in pojavitve dodatne variante namesto slednje, vezane na predlog ***na***, ne pa na pridevniško obliko samostalnika (*sem na Poljskem*), namreč *prihajam *s Poljske*. Podobno zasledimo pri poimenovanju regij, pokrajin, prim. *sem v Primorski* (v primorski regiji), *grem v Primorsko* (v primorsko regijo), *prihajam iz Primorske* (iz primorske regije) zraven oblik: *sem na Primorskem*, *grem na Primorsko*, *prihajam s Primorskega/*s Primorske*. V poljščini krajevna imena srednjega spola, ki se končajo na ***-e*** in sklanjajo kot pridevniki, v orodniku in mestniku ohranjajo davno/staro končnico ***-em***, prim. *Wysokie Mazowieckie – w Wysoki-em Mazowiecki-em* (wysok-im, mazowieck-im), *Zakopane – w Zakopan-em* (zakopan-ym), *Krasne – w Krasn--em* (krasn-ym), *Łódzkie – w Łódzki-em* (łódzk-im).

Razlika med poljščino in slovenščino se pojavlja v funkcijski razliki ablativnega pomena. Poljščina namreč ne pozna jasnega oblikovnega izražanja elativnega in delativnega pomena, oba se namreč izražata s predlogom ***z*** ali njegovo varianto ***ze***, ki je fonetično pogojena, npr. *Przyjechałem **z Poznania** – Prišel sem **iz Poznanja***, *Wziąłem **ze stołu** – Vzel sem **z mize***, *Spadł **z dachu** – Padel je **s strehe***.

Rojenim govorcem slovenščine pri učenju poljščine težave povzroča oblikotvorna enakozvočnost/homonimija predlogov z različnimi pomeni. Nekaj zgledov:

Predlog ***do*** ima v poljščini prevladujoč ilativni pomen in se veže z rodilnikom, pomensko mu ustreza slovenski predlog ***v***, ki se veže s tožilnikom: *Jadę **do Krakowa** – Grem **v Krakov***, *Idę **do szkoły, do kina, do teatru** – Grem **v šolo, v kino, v gledališče***.

Poljski predlog ***u*** z inesivnim pomenom, ki ga slovenščina ne pozna, se veže z rodilnikom in je obvezen pri samostalnikih s podspolom osebno oz. človeško, ustreza mu slovenski predlog ***pri*** z adesivnim pomenom, prim. *Byłam **u lekarza** – Bila sem **pri zdravniku***, *Jestem **u przyjaciółki** – Sem **pri prijateljici***. Omenjene predložne zveze nastopajo v poljščini z ilativnim pomenom: *Idę **do lekarza**, **do przyjaciółki***, in z elativnim pomenom: *Wracam **od przyjaciółki**, **od lekarza***, v slovenščini pa z adlativnim pomenom »v splošno bližino«: *Grem **k zdravniku**, **k prijateljici*** ter z ablativnim ožjim pomenom »iz splošne bližine«: *Vračam se **od prijateljice**, **od zdravnika***.

Predlog ***nad*** ima v poljščini adesivni pomen, ki kaže določeno bližino, enako kot v slovenščini: *lampa wisi* ***nad stołem*** – *luč visi* ***nad mizo***, ampak izključno v poljščini kaže tudi splošno bližino v lokativnem in direktivnem pomenu v primeru, da samostalnik v orodniku označuje poimenovanja voda, torej gre tukaj za pomensko omejitev: *Mieszkam* ***nad morzem*** – *Živim* ***ob/pri morju***, *Warszawa leży* ***nad Wisłą*** – *Varšava leži* ***ob Visli***, *Jadę* ***nad morze*** – *Grem* ***na morje***.

Podobno ima predlog ***pod*** adesivni pomen, ki kaže določeno bližino, v obeh jezikih: *kot siedzi* ***pod stołem*** – *mačka sedi* ***pod mizo***, ampak samo v poljščini kaže tudi splošno bližino v primeru, da samostalnik iz predložne zveze označuje poimenovanja (večjih) krajev tako v lokativnem kot tudi direktivnem pomenu: *Otwock leży* ***pod Warszawą*** – *Otwock leži* ***pri Varšavi***, *Jadę* ***pod Warszawę*** – *Grem v okolico/v bližino Varšave*.

Poljski predlog ***poza***, ki se veže z orodnikom ob glagolih nepremikanja in s tožilnikom ob glagolih premikanja, v slovenščini nima ustreznika v obliki »pravega« predloga, prim. *być* ***poza miastem***/*jechać* ***poza miasto*** – *biti zunaj mesta/iti (ven) iz mesta*.

Poljščina za razliko od slovenščine ohranja brezpredložni orodnik s perlativnim pomenom ob predložni obliki, prim. *Jadę* ***lasem***/*Jadę* ***przez las*** – *Grem* ***skozi gozd***, *Idę* ***korytarzem***/*Idę* ***przez korytarz*** – *Grem* ***čez hodnik***.

V kontrastivni analizi smo na sinhroni ravni protistavili dva jezika, poljščino in slovenščino, ter določili, kako se isti krajevni/prostorski pomeni in slovnične kategorije izražajo v protistavljenem jeziku, torej v slovenščini. Rezultati take kontrastivne analize so nedvomno zelo pomembni in uporabni v procesu poučevanja slovenskih govorcev poljščine in obratno.

Literatura

Jodłowski, Stanisław, 1976 in naslednje: *Podstawy polskiej składni*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Klemensiewicz, Zenon, 1953 in naslednje: *Zarys składni polskiej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Nagórko, Alicja, 2011: *Podręczna gramatyka języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Pavlin, Marta, 2006: *Skladnja. Priročnik z vajami*. Ljubljana: Jutro.

Podracki, Jerzy, 1997: *Składnia polska*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Smolej, Mojca, 2011: *Skladnja slovenskega knjižnega jezika. Izbrana poglavja z vajami.* Ljubljana: Študentska založba (Knjižna zbirka Scripta).

Strutyński, Janusz, 1998: *Gramatyka polska*. Kraków: Wydawnictwo Tomasz Strutyński.
Štefanova, Rozka, Łaciak, Władysław, 1969: *Učbenik poljskega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
Toporišič, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
Weinsberg, Adam, 1973: *Przyimki przestrzenne w języku polskim, niemieckim i rumuńskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Viri

Bartnicka, Barbara, Satkiewicz, Halina, 1990: *Gramatyka języka polskiego. Podręcznik dla cudzoziemców*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo »Wiedza Powszechna«.
Dubisz, Stanisław (ur.), 2008: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, www.fran.si (dostop 16. 4. 2021).